

Inleiding

Jaarverslag Proefprocessenfonds Clara Wichmann

De Stichting Proefprocessenfonds Clara Wichmann stelt geld beschikbaar voor het voeren van rechtszaken die de maatschappelijke en juridische positie van vrouwen in Nederland kunnen verbeteren.

Het doel van het fonds is de betrokken vrouwen te helpen om hun recht te halen in gevallen die kunnen bijdragen aan het verbeteren van de algemene rechtspositie van vrouwen. Dit gebeurt door het bevorderen van rechtspraak waar principiële kwesties aan de orde komen, die de rechten van vrouwen rechtstreeks raken.

Het kan in deze proefprocessen bijvoorbeeld gaan over grondrechten voor vrouwen, het combineren van betaalde arbeid en zorgtaken, zwangerschap en arbeid/sociale zekerheid, huwelijk en echtscheiding, ouderschapsrechten, gelijke behandeling naar sekse op talloze terreinen, of over seksueel geweld en seksuele intimidatie op het werk.

Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann bestaat sinds 1983. In 2000 werd de naam van het fonds veranderd van Rechtenvrouw in de huidige naam.

Het fonds heeft de afgelopen twintig jaar honderden procedures financieel ondersteund. Het fonds was oorspronkelijk gelieerd aan het Clara Wichmann Instituut, maar dat is in 2004 opgeheven omdat de overheidssubsidie werd stopgezet.

Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann is niet afhankelijk van subsidies, maar draait op donaties.

Inhoud

Inhoud

Waarom een proefprocessenfonds?	7
Wie was Clara Wichmann?	9
Overzicht van nieuwe, lopende en afgeronde proefprocessen in 2010	11
Arbeid	12
Seksueel misbruik	16
Gezondheidsrecht	19
Personen- en familierecht	22
Huwelijksvermogensrecht	23
Grondrechten	24
Overzicht alle zaken sinds 1984	27

Over het fonds

Waarom een proefprocessenfonds?

De wet- en regelgeving heeft veel verandering ondergaan als gevolg van het emancipatiebeleid van de afgelopen decennia. De doorvoering van het gelijkheidsbeginsel heeft geleid tot opheffing van vele vormen van directe discriminatie van vrouwen. Desondanks is er nog steeds sprake van een dominante standaard in het recht waardoor deze in de praktijk vaak gunstiger uitpakt voor de leefsituaties van mannen dan voor die van vrouwen.

Zo verdienen maar weinig vrouwen genoeg geld om daadwerkelijk van te kunnen leven. De sociale bescherming van huishoudelijk personeel is marginaal. Ook de sociale verzekeringen laten nog steeds geen gelijk beeld zien. Als mannen werkloos worden, komen ze vaak in de WW, terwijl vrouwen eerder in de bijstand terecht komen. Bij arbeidsongeschiktheid worden vrouwen eerder geacht weer te kunnen werken, als ze een ziekte hebben die overwegend vrouwen treft. Ook op het gebied van familierecht ontbreekt het aan een daadwerkelijk gelijke rechtspositie voor vrouwen: bij scheiding houdt de vrouw vaak het minste inkomen én vermogen over. De rechtspositie van slachtoffers van seksueel en huiselijk geweld blijft nog steeds een belangrijk aandachtspunt.

Het voeren van rechtszaken is een van de mogelijkheden om de maatschappelijke en juridische positie van vrouwen te verbeteren. Eén gewonne zaak kan betekenis hebben voor duizenden vrouwen. Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann helpt hierbij en zorgt ervoor dat de zaak publieke aandacht krijgt.

Hoe werkt het fonds?

Individuele vrouwen (of een groep vrouwen) die in Nederland een procedure willen gaan voeren, kunnen bij het fonds een garantstelling aanvragen. Het bestuur van het Proefprocessenfonds Clara Wichmann beoordeelt de aanvragen. Belangrijkste criterium bij de beoordeling is de vraag of de procedure uitzicht biedt op een principiële uitspraak die voor meerdere

vrouwen van belang kan zijn. Over het geheel genomen streeft het Proefprocessenfonds naar uitspraken van de hoogst mogelijke rechterlijke instantie, omdat dat de meeste kans biedt op een daadwerkelijke verbetering van de rechtspositie van vrouwen. Bij een positieve beslissing verleent het fonds een garantstelling voor de griffierechten en tot een bepaald maximum van de eventuele proceskostenveroordeling. Daarmee neemt het fonds (deels) het financiële risico van de vrouwen in geval van verlies over. Advocaatkosten worden in beginsel niet vergoed, maar uitzonderingen zijn mogelijk. Steeds vaker neemt het fonds zelf het initiatief tot procedures. In die gevallen neemt het fonds ook (een gedeelte van) de advocaatkosten voor zijn rekening en is zonodig zelf procespartij.

Rechtsvragen zijn meestal niet met één procedure beantwoord. Daarom garandeert het fonds regelmatig meerdere zaken over één onderwerp. Ook regionale spreiding kan een reden zijn om meerdere zaken over hetzelfde onderwerp te garanderen. Een positieve uitspraak in het ene arrondissement kan een gunstige invloed hebben op een uitspraak in het andere arrondissement.

Clara Wichmann

Wie was Clara Wichmann?

De juriste Clara Wichmann leefde van 1885 tot 1922. Ze was een juriste en publiciste.

Tijdens haar rechtenstudie was Clara Wichmann actief in de vrouwenbeweging. Zij was voorzitter van de Utrechtsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging en later lid van de Nederlandsche Bond voor Vrouwenkiesrecht. Na een conflict met het hoofdbestuur, omdat zij de middelen van de Bond ook voor andere zaken dan het feminisme wilde inzetten, stapte ze op, maar schreef nog verschillende publicaties over de positie van vrouwen. Haar interesse was breed: de vrouw in de politiek, vrouwenarbeid, de vrouw in de wetenschap en vrouw en vrede. Tot 1916 voerde Clara Wichmann het secretariaat van de Vereeniging tot Verbetering van den Maatschappelijken en den Rechtstoestand der Vrouw in Nederland. Wichmann was werkzaam bij de gerechtelijke statistische afdeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Als verantwoordelijke voor statistische gegevens, heeft zij meegewerkt aan de grote overzichtstentoonstelling 'De vrouw 1813 – 1913'.

In 1921 trouwde Wichmann met de dienstweigeraar J. Meijer. In 1922 overleed ze, op 36-jarige leeftijd, enkele uren na de geboorte van haar dochtertje. Na haar dood heeft haar man veel van haar geschriften gebundeld en uitgegeven.

'Het grootste deel van het leven wordt beheerst door het vanzelfsprekende. Meestal zijn we ons er niet eens van bewust hoeveel van het leven traditie is, hoeveel van anderen overgenomen is, hoeveel van ons denken verstening van vroeger leven is, hoeveel navolging is zonder innerlijke waarheid. Toch drukt het loodzwaar op ieder mens en op de mensheid in haar geheel. Wie in dat vanzelfsprekende blijft steken, wie nooit een stap buiten de betreden paden durft te gaan, wie niets meer wil dan het vol goede trouw aanhangen van tradities en het napraten van frasen kan alle goede eigenschappen ter wereld hebben, maar één ding ontbreekt: moed. De geestelijke moed om te kiezen voor het zelfdoorleefde boven het door-anderen-voorgekauwde, de moed zonder welke integriteit niet kan bestaan. Er bestaat een in geen enkel wetboek opgenomen misdrijf: dat van de gedachteloosheid.'

Vrij naar Clara Wichmann, 1917

Proefprocessen 2010

Overzicht van proefprocessen 2010

In dit jaarverslag zijn beschrijvingen opgenomen van nieuwe, lopende en afgeronde proefprocessen in 2010. Voor een volledig overzicht van alle proefprocessen, kunt u de website www.clara-wichmann.nl raadplegen.

Het Proefprocessenfonds in 2010

De taak van het bestuur is het beoordelen van de garantstellingsaanvragen en het zelf initiëren van procedures. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor gezonde financiën van het fonds.

In 2010 werden drie aanvragen voor nieuwe proefprocessen gehonoreerd. In totaal liepen er in 2010 twaalf procedures: drie arbeidszaken, drie op het gebied van seksueel misbruik, drie op het terrein van gezondheidsrecht, één op het gebied van grondrechten, één zaak op het gebied van personen- en familierecht en één op het gebied van huwelijksvermogensrecht.

De secretariële werkzaamheden en het fondsenwervingsbeleid van het Proefprocessenfonds werden in 2010 uitgevoerd door Agnes Cremers en Wietske Beugelsdijk.

Notaris Hélène Faasen van notariskantoor Sypkens & Faasen te Amsterdam verzorgt sinds 2002 geheel belangenloos de notariële zaken van het Proefprocessenfonds Clara Wichmann, waaronder de schenkingen per notariële akte.

De bestuursleden in 2010 waren:

Mw. drs Kathalijne Buitenweg (voorzitter)
Mw. mr Anita de Casparis (penningmeester)
Mw. mr Sara Ety
Mw. mr Valérie Essenburg
Mw. mr Astrid Helstone (secretaris)
Mw. mr Margreet Hemmes
Mw. mr dr Louise Mulder
Mw. mr Corrien van Nugteren
Mw. mr Anniek de Ruijter

09-04 Slechte rechtspositie Alphahulpen

In 2009 is het Proefprocessenfonds Clara Wichmann samen met de Vereniging voor Vrouw en Recht en Stichting Alpatrots een rechtszaak begonnen om de rechtspositie van onder andere alphahulpen te verbeteren. De inzet van de zaak is dat de thuiszorgorganisatie het loon van de alphahulp bij ziekte moet doorbetalen.

Omschrijving zaak

Primair is doorbetaling van loon gevorderd op grond van art. 7:629 lid 1 BW omdat de thuiszorginstelling in deze zaak aangemerkt kan worden als werkgever van de alphahulp en niet de zorgvrager. Voor het geval de kantonrechter de verhouding tussen thuiszorginstelling en alphahulp niet als arbeidsovereenkomst kwalificeert, is secundair loondoorbetaling gedurende zes weken overeenkomstig art. 7:629 lid 2 BW gevorderd, de thuiszorginstelling moet uit hoofde van de kassiersfunctie namens de zorgvrager het loon betalen.

Alphahulpen worden doorgaans gerekend tot de groep deeltijders aan huis ofwel deeltijd huishoudelijk personeel. Dit zijn werknemers die bij een particulier thuis werken ten behoeve van het huishouden op minder dan vier dagen en in dienst zijn bij deze particuliere werkgever. Naast de alphahulpen zijn het werksters, kinderoppassers en pgb-zorgverleners, die verpleging en persoonlijk verzorging bieden. Voor deze groep werknemers geldt een bijzondere positie binnen het sociaal recht: zij zijn uitgezonderd van veel rechten die andere werknemers wel hebben. Zij zijn uitgesloten van de verplichte werknemersverzekeringen en hebben op grond van art. 7:629 lid 2 BW slechts gedurende zes weken recht op loondoorbetaling bij ziekte.

Deze zaak heeft meerwaarde voor deze groep werknemers omdat hun uitzonderingspositie binnen het sociaal recht ter discussie wordt gesteld. Voor de alphahulpen geldt daarbij in het bijzonder dat het vraag is of het terecht is om ervan uit te gaan dat de

alphahulp in dienst is bij de zorgvrager terwijl de thuiszorginstelling in veel opzichten als werkgever fungeert.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann is van oordeel dat het tijd wordt dat deze beroepsgroep, die voor ten minste 95 procent uit vrouwen bestaat, een betere rechtspositie krijgt. Het fonds betaalt de griffierechten en staat garant voor de proceskosten. Ook zijn afspraken gemaakt over een vergoeding kosten rechtsbijstand.

Stand van zaken

Op 2 november 2010 is een tussenvonnissen geweest en is mevrouw Van Heugten nogmaals in de gelegenheid gesteld om op een aantal stellingen van de wederpartij te reageren. Het vonnis wordt begin 2011 verwacht.

10-07 Sollicitatie procedure Universiteit van Amsterdam

Er wordt nog steeds onderscheid gemaakt naar geslacht aan de Nederlandse universiteiten. Ook de Universiteit van Amsterdam maakt zich hier schuldig aan oordeelde de Commissie Gelijke Behandeling in 2009. Een vrouw met een cv die niet onderdeed aan de andere kandidaten, allen man, solliciteerde naar de functie van universitair docent aan de economische faculteit maar kwam niet door de selectieprocedure heen. Het Proefprocessenfonds is van mening dat er maatregelen moeten komen om de discriminatie in de aanstellingsprocedure te voorkomen.

Omschrijving zaak

In 2009 heeft de Commissie Gelijke Behandeling geoordeeld dat in de sollicitatieprocedure waar de sollicitante aan mee heeft gedaan, voor de functie van universitair docent aan de Economie faculteit, onderscheid naar geslacht is gemaakt. Ondanks dit oordeel, heeft de Universiteit van Amsterdam nadien geen aanstalten gemaakt om de aanstellingsprocedure voor universitair personeel sekse neutraal te maken. Het Proefprocessenfonds ondersteunt daarom de aanvragerster in haar verzoek tot schadeloosstelling. Hiernaast heeft het fonds in het algemeen belang aan de Universiteit van Amsterdam het verzoek gedaan om niet alleen met mooie woorden en beleidsplannen, maar ook met daadwerkelijke maatregelen te komen om discriminatie in de aanstellingsprocedure te voorkomen. Hierbij gaat het om de garantie dat in de aanstellingsprocedure:

- a) de man-vrouw verhouding in de aanstellingscommissie gelijk is
- b) kandidaten niet langer alleen binnen het eigen netwerk wordt gevraagd om te solliciteren
- c) dat er geen schuivende selectiecriteria worden gehanteerd.

In samenhang zorgen deze drie elementen er namelijk voor dat vrouwen veelal minder kansen hebben aan de Nederlandse universiteiten, en dus ook aan de UvA. Dit blijkt onder andere uit het onderzoek van Dr. Marieke van den Brink, maar ook uit de statistieken

en de wijze waarop de aanstellingsprocedure van deze vrouw is verlopen.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het Proefprocessenfonds vergoedt de proceskosten en de griffierechten en tot een bepaald maximum de advocaatkosten.

Stand van zaken

Momenteel vindt er een briefwisseling plaats met de Universiteit van Amsterdam waarin de verschillende standpunten worden uiteengezet.

05-09 Afschaffing zwangerschapsuitkering zelfstandig werkende vrouwen

In 2004 werd de publieke arbeidsongeschiktheidsverzekering afgeschaft. Veel vrouwelijke zwangere zelfstandigen ontvingen vanaf die tijd geen zwangerschapsuitkering meer. De overheid heeft in 2008 opnieuw een wettelijke regeling tot stand gebracht. Deze regeling heeft alleen geen terugwerkende kracht en kan door de overheid worden teruggedraaid.

Omschrijving zaak

Een aantal (zwangere) vrouwen had zich in 2004 gemeld op wier naam de procedure is aangevraagd. De situatie van elk van deze vrouwen verschilt (wel of geen financiële armlslag voor particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering) zodat ook deze verschillen in de procedure aan bod kunnen komen. Het ging in 2004 om de vraag of de overheid in deze een zorgplicht heeft om een regeling te treffen voor een betaalde verlofregeling voor zwangere zelfstandig werkende vrouwen. Daarbij gaat het ook om de vraag of het VN-Vrouwenverdrag rechtstreekse werking heeft. De rechtbank heeft deze vraag ontkennend beantwoord.

Artikel 11 tweede lid sub b verplicht de lidstaten om daartoe passende maatregelen te nemen. Voorts wordt een beroep gedaan op de artikelen 4 en 8 van de Zelfstandigenrichtlijn (Richtlijn 86/613 EEG).

In Artikel 8 van de Zelfstandigenrichtlijn staat een onderzoeksverplichting voor de lidstaten beschreven. In artikel 4 staat vermeld dat de Lid-staten de nodige maatregelen nemen om een einde te maken aan alle bepalingen die in strijd zijn met het beginsel van gelijke behandeling als omschreven in de Richtlijn 76/207/EEG

Het Proefprocessenfonds heeft in 2007 samen met de FNV een proefprocedure tegen de Staat voorbereid. De conceptdagvaarding tegen de Staat is door de

advocaat opgesteld. Een klankbordgroep bestaande uit deskundigen voorziet de conceptdagvaarding van commentaar.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het Proefprocessenfonds beschouwt deze zaak als een principiële pro-actieve zaak. Het fonds betaalt de griffierechten en staat garant voor de proceskosten en betaalt ook gedeeltelijk de kosten van extra juridische expertise.

Het FNV betaalt de advocaatkosten en ook gedeeltelijk de kosten van extra juridische expertise.

Stand van zaken

Op 18 juni 2007 zijn de pleidooien gehouden voor de rechtbank te Den Haag. De rechter heeft op 25 juli 2007 uitgesproken dat de Staat niet onrechtmatig heeft gehandeld.

Minister Donner kondigde begin september 2007 een nieuwe verlofregeling voor zwangere zelfstandigen aan, maar voor de ondernemers die tussen 2004 en 2008 zwanger waren, is er vooralsnog niets geregeld. Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann procedeert door om ook voor deze circa 20.000 vrouwen met terugwerkende kracht een regeling af te dwingen. Het Proefprocessenfonds heeft besloten in hoger beroep te gaan voor een zwangerschapsregeling voor zwangere zelfstandigen. Het FNV heeft besloten niet

door te procederen. Op woensdag 24 oktober 2007 is de dagvaarding aan de Staat verzonden.

Bij arrest van 21 juli 2009 heeft het gerechtshof Den Haag de vorderingen van het Proefprocessenfonds en de individuele betrokkenen afgewezen. Het hof is van oordeel dat noch uit artikel 11 lid 2 sub b Vrouwenverdrag noch uit de artikelen 4 en 8 van de Zelfstandigenrichtlijn een verplichting voor de Staat voortvloeit om tijdens zwangerschapsverlof een uitkering van bepaalde hoogte te garanderen.

Het fonds heeft begin 2010 cassatieadvies ingewonnen en heeft (mede) op basis daarvan besloten om in cassatie te gaan. Het arrest wordt begin 2011 verwacht.

07-05 Seksueel misbruik door vader slachtoffer. Proportionele toerekening van de schade van 30% aan de vader

Het Proefprocessenfonds steunde een zaak van slachtoffer met een borderline stoornis die gedurende zeven jaar is misbruikt door haar vader. Zij is psychisch ernstig beschadigd. De rechter is van oordeel dat vader niet aansprakelijk is voor de gehele schade en dat slechts een deel van de geëiste schadevergoeding hoeft te worden betaald. De advocaat en het slachtoffer gingen hiertegen in beroep.

Omschrijving zaak

De advocaat van het slachtoffer heeft de schade berekend op basis van de stelling dat de stoornis is ontstaan door het seksueel misbruik. De advocate begroot de schade op een bedrag ad euro 220.000,00 ex wettelijke rente. De Rechtbank Arnhem heeft bij vonnis van 22 november 2006 aan de hand van het deskundigenonderzoek geoordeeld dat de borderline stoornis van slachtoffer is aangeboren, en niet door het seksueel misbruik is ontstaan. De rechtbank is van oordeel dat de dader behoeft 30% van de schade te vergoeden. De advocaat beslist om in hoger beroep te gaan tegen deze uitspraak en vraagt het Proefprocessenfonds om garantstelling.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het is bekend dat 80% van de borderline patiënten seksueel misbruikervaringen hebben en dat de borderline klachten konden ontstaan na seksueel misbruik. Het fonds steunt deze zaak omdat niet bewezen is dat genoemde stoornis aangeboren is en acht het van belang vast te stellen dat deze stoornis is ontstaan door en na seksueel misbruik. Het fonds staat garant voor de proceskosten en betaalt de griffierechten.

Stand van zaken

De procedure liep bij het Gerechtshof te Arnhem. Volgens het deskundigenonderzoek is er sprake van PTSS en van (een vorm van) een autistische stoornis. In februari 2010 heeft het hof besloten tot meervoudige comparitie. Er is een schikking in de vorm van een contactverbod voor vader getroffen.

Als de zaak was doorgezet zou vader het onderste uit de kan gehaald hebben. Hij zou nu (zeer waarschijnlijk) wel toegelaten worden tot tegenbewijs dat er geen seksueel misbruik had plaatsgevonden. Dat heeft de raadsheer tijdens de comparitie wel met zoveel woorden gezegd. Dat brengt opnieuw onzekerheid en het oprakelen van het hele strafproces met zich mee. Voor cliënte is het van groot belang dat er een eind komt aan de zaak en dat er rust komt voor haar. Partijen wonen in hetzelfde dorp en om confrontaties zoveel mogelijk te vermijden is deze overeenkomst gesloten. Deze schikking was het maximaal haalbare en de procedure is hiermee beëindigd.

04-02 Schadevergoeding van seksueel misbruik

Voor slachtoffers van seksueel misbruik is het lastig om hun schade vergoed te krijgen. Als daders onvermogen zijn blijven slachtoffers zelf met hun (aanzienlijke) schade zitten. Het fonds steunde vanaf 2004 een zaak waarbij werd geprobeerd de schade op de verzekering van de dader te verhalen.

Omschrijving zaak

Een slachtoffer van seksueel misbruik probeert haar schade vergoed te krijgen van de AVP-verzekeraar van de dader. Deze heeft, op advies van het Verbond van Verzekeraars, de polisvoorwaarden aangepast, waardoor alle schade ontstaan ten gevolge van seksuele handelingen van dekking wordt uitgesloten. De procedure stelt de vraag centraal of deze massaal door verzekeraars overgenomen wijziging in de polisvoorwaarden strijdig is met de Mededingingswet, nu er sprake zou zijn van kartelvorming.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het bestuur is van mening dat het slachtoffer haar schade uitbetaald moet krijgen door de verzekering van de dader. Het fonds staat garant voor de proceskosten en betaalt de griffierechten.

Stand van zaken

De Rechtbank Utrecht heeft op 6 juli 2005 de vordering afgewezen. Ook in hoger beroep is de vordering door het Gerechtshof te Amsterdam op 3 juli 2008 afgewezen.

Het Proefprocessenfonds heeft in 2009 cassatieadvies ingewonnen en heeft een cassatiedagvaarding uitgebracht. De zaak stond voor advies bij de Advocaat Generaal in februari 2010.

Het ging in cassatie met name om de vraag of de AVP-verzekeraar van de dader een beroep toekomt op de uitsluiting van de polis in seksuele gedragingen. Deze uitsluiting is naar de maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar en ook niet strijdig met de Mededingingswet aldus de Hoge Raad. De Hoge Raad volgt het advies van de Advocaat Generaal en verwerpt het cassatieberoep.

07-10 Schadevergoeding seksueel misbruik II

Het gaat hier om een soortgelijke zaak als 04-02. In dit geval wil de verzekeraar de schade niet vergoeden, onder andere vanwege de late melding van de schade. Indien duidelijk zou worden dat een late melding door de dader niet aan het slachtoffer kan worden tegengeworpen, zou dit voor een grote groep vrouwen een drempel om succesvol te kunnen claimen wegnemen.

Omschrijving zaak

Een slachtoffer van langdurig seksueel misbruik probeert haar schade vergoed te krijgen van de AVP-verzekeraar van de dader. De verzekeraar doet een beroep op verval van recht omdat:

- a) de plicht tot melding van de schade niet is nagekomen
- b) de informatieplicht niet is nagekomen en
- c) er ruim 13 jaar zit tussen de aansprakelijkheidsstelling van de dader en het melden van de schade aan de verzekeraar.

Het slachtoffer stelt dat de verzekeraar zich hierop niet kan beroepen, aangezien de verzekeraar door de late melding niet is geschaad en omdat de verzekeraar op geen enkele wijze invloed op de omvang van de schade zou hebben kunnen uitoefenen als deze wel tijdig gemeld zou zijn.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het fonds is van mening dat het slachtoffer haar schade vergoed moet krijgen door de verzekeraar omdat het niet terecht is dat het slachtoffer afhankelijk is van het tijdstip van het melden van de schade door de dader.

Het fonds besluit tot betaling van de griffierechten en staat garant voor de proceskosten.

Stand van zaken

Het fonds wachtte het arrest in de zaak 04-02 af. Het fonds heeft besloten deze zaak niet door te zetten vanwege een negatief advies van de advocaat. Deze zag geen haalbare kans de zaak door te zetten.

07-04 Borstkanker-screening ook voor 75+?

De overheid onthoudt vrouwen van 75+ de mogelijkheid van preventief onderzoek naar borstkanker. Op dit moment sterven jaarlijks enkele honderden oudere vrouwen onnodig aan uitgezaaide borstkanker. Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann is van mening dat deze groep vrouwen niet langer uitgesloten mogen worden van deelname aan het bevolkingsonderzoek. Om dat te bewerkstelligen had het Proefprocessenfonds samen met drie dames van 75+ en de Borstkankervereniging een zaak aangespannen tegen de Staat.

Omschrijving zaak

De eiseressen stellen dat uitsluiting van het bevolkingsonderzoek onrechtmatig is omdat er op leeftijd wordt gediscrimineerd, en dat terwijl het risico op borstkanker in deze leeftijdsgroep groot is. Voor borstkanker geldt: hoe sneller een mammacarcinoom ontdekt wordt, hoe groter de kans op herstel en hoe minder heftig de medische ingreep. Op dit moment is het zo dat vrouwen pas serieus worden genomen als ze al klachten hebben. Vaak is de borstkanker dan al in een vergevorderd stadium en is het dan al te laat om goed te kunnen behandelen.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het fonds heeft besloten deel te nemen als procespartij in de zaak naast drie dames van 75+. Het hoofdargument van het Proefprocessenfonds Clara Wichmann is dat er geen enkele reden is om de grens bij borstkanker-screening op 75 jaar te leggen. Alle nadelen van het borstkankeronderzoek, bijvoorbeeld dat het onderzoek belastend zou zijn voor vrouwen, gelden evengoed voor vrouwen onder de 75 jaar. Het fonds staat garant voor de proceskosten en betaalt de griffierechten.

De advocaat brengt geen kosten in rekening bij het fonds.

Stand van zaken

Op 19 oktober 2007 vond het kort geding plaats in Den Haag. Volgens de rechter is er te weinig bewijs dat het borstkankeronderzoek voor oudere vrouwen nuttig is.

Het fonds en de drie dames gingen in hoger beroep. Ook het Gerechtshof Den Haag wees de vorderingen af. Het Hof oordeelde dat de Staat niet onrechtmatig handelt door de leeftijd voor het preventieve borstkankeronderzoek op 75 te stellen. De Staat heeft hiertoe geen zorgplicht. De vraag of het wel of niet voldoende nuttig is vrouwen boven de 75 te screenen gelet ook op de gezondheidsrisico's is een medische discussie. Daarover bestaat onder medici geen overeenstemming. De Staat handelt conform het advies van de Gezondheidsraad. Dat advies is op goede leest geschroeid. Ook in de ons omringende landen is een leeftijdsgrens bepaald. Daarvan wijkt de Nederlandse Staat dus niet af. Wel heeft de rechter bepaald dat deze vrouwen recht hebben op een preventief onderzoek via een verwijzing door de huisarts of gynaecoloog.

08-03 Onheuse bejegening zwangere vrouwen op Schiphol

Zwangere vrouwen worden het slachtoffer van de geldende 100 percentscontrole op Schiphol. Bij verdenking van drugsmokkel moeten zij zelf hun onschuld bewijzen door drie keer schone ontlasting te produceren. Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann ondersteunde een klachtprocedure van een Surinaamse vrouw bij de Nationale Ombudsman.

Omschrijving zaak

De vrouw in kwestie, een uit Suriname afkomstige verpleegkundige, werd in 2006 voor maar liefst vijf dagen vastgezet in een cel op Schiphol omdat de marechaussee haar van bolletjes slikken verdacht. In detentie werd zij ronduit slecht behandeld. Daarnaast mogen vanwege straling zwangere vrouwen geen onderzoek met een bodyscan ondergaan maar justitie weigert 'verdachten van drugsmokkel' een echo-onderzoek.

Met hulp van het Proefprocessenfonds Clara Wichmann voert de vrouw die onheus is behandeld op Schiphol een procedure bij de Nationale Ombudsman.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann heeft in deze zaak de eigen bijdrage van de klaagster vergoed.

Stand van zaken

Op 6 januari 2009 heeft de Nationale Ombudsman de klacht voorgelegd aan de bij de 100%-controle op Schiphol betrokken instanties zoals de Douane, de Koninklijke Marechaussee en de Dienst Justitiële inrichtingen.

De bovenstaande klachten van mevrouw zijn ten dele gegrond verklaard. Het verzoek om zwangere vrouwen over te brengen en te begeleiden naar een ziekenhuis voor een echo of een MRI-scan wordt niet gehonoreerd. Dit zou te veel tijd en capaciteit vergen. Het beleid op Schiphol is momenteel zo ingericht dat verdachten van het slikken van bollen uit veiligheids-

overwegingen zo min mogelijk worden vervoerd en zo snel mogelijk onder professionele medische zorg in het Detentiecentrum worden gebracht.

Ter verdediging van de procedure rondom zwangere vrouwen hebben de instellingen het volgende verweer. "Met betrekking tot het aantal terechte aanhoudingen van zwangere en vermoedelijk zwangere vrouwen heeft men vanaf april 2008 16 zwangere vrouwen gecontroleerd waarvan 15% daadwerkelijk cocaïnebollen hadden geslikt."

Bovenstaande laat natuurlijk onverlet dat in elk individueel geval bij de beoordeling de noodzaak van het laten voortduren van vrijheidsbenemende maatregelen, op basis van de feitelijke omstandigheden een zorgvuldige afweging zal worden gemaakt tussen het belang van de aangehouden zwangere verdachte en het opsporingsbelang.

Alle betrokken instanties hebben een aantal verbeterpunten doorgevoerd onder andere naar aanleiding van deze klacht.

Het Gerechtshof in Amsterdam heeft mevrouw uiteindelijk een schadevergoeding toegekend. Deze is hoger uitgevallen dan normaal, vanwege haar zwangerschap en de onvoldoende zorg die zij in dat verband had gekregen.

Naar aanleiding van deze procedure zijn twee aanbevelingen van de Nationale Ombudsman overgenomen door het Ministerie te weten:

De eerste aanbeveling betreft het realiseren van vol-

doende toiletvoorzieningen en voldoende begeleidingscapaciteit.

De tweede aanbeveling die is overgenomen is de verzoekster een gepaste compensatie aan te bieden.

10-06 Toepassing verzekeringsgeneeskundig protocol borstkanker WIA/UWV

Bij de herstelperiode van het borstkanker moet een verzekeringsarts rekening houden met de persoonlijke klachten van patiënt. Dit gebeurt lang niet altijd terwijl het wel staat voorgeschreven in het protocol. Het fonds ondersteunt deze zaak om naleving van het protocol te verzekeren.

Omschrijving zaak

In deze zaak gaat het om de vraag of het protocol van de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen) adequaat wordt toegepast bij de herstelperiode die voor borstkanker staat. Dit protocol is als toetsingskader door de Gezondheidsraad opgesteld.

De kernboodschap van het hier bedoelde protocol is dat de verzekeringsarts in beginsel aan moet sluiten bij de ervaring en de klachten van de patiënt. Indien blijkt dat aan het einde van de wachttijd in de WIA sprake is van stagnatie van het herstel, zal de verzekeringsarts een analyse moeten maken van de oorzaak van de stagnatie en daarbij te rade moeten gaan bij de behandelaars. Dit is in deze zaak niet gebeurd. De beoordeling hangt natuurlijk mede af van de individuele omstandigheden.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het fonds heeft deze aanvraag toegekend omdat hier sprake is van een principiële zaak. Er bestaat nog geen grensverleggende jurisprudentie inzake de toepassing van de verzekeringsgeneeskundige protocollen in het algemeen en van het protocol borstkanker in het bijzonder.

Het Proefprocessenfonds vergoedt de te betalen eigen bijdrage van 750 euro vastgesteld door de Raad voor Rechtsbijstand

Stand van zaken

De zaak zal op 13 oktober 2010 dienen. De zaak is inmiddels uitgesteld. Er is nog geen uitspraak. Medio 2011 verwacht het Proefprocessenfonds een uitspraak in deze zaak.

10-12 Kinderontvoeringsverdrag

Het Proefprocessenfonds ondersteunt een klacht bij het Europese Hof. Inzet van deze zaak is onder meer de uitleg die de Nederlandse Hoge Raad heeft gegeven bij de uitleg van het Haagse Kinderontvoeringsverdrag.

Omschrijving zaak

Het gaat om een Nederlandse moeder die in het land van haar partner woonde en daar hun gezamenlijke kind verzorgde. Om te ontkomen aan haar gewelddadige partner keerde zij met haar kind naar Nederland terug. Ook al omdat zij in het buitenland niet in staat was in hun onderhoud te voorzien. Een en ander is in strijd met het Haagse Verdrag. Door de Hoge Raad werd beslist dat het verdrag vereist dat een kind eerst terug moet naar het voormalige woonland en dat daarna de voogdij-zaken worden afgehandeld. Bij het Europese Hof wordt beargumenteerd dat deze uitleg te restrictief is en in strijd is met het Kinderontvoeringsverdrag zelf omdat volgens het verdrag leidraad bij de interpretatie het belang van het kind altijd voorop dient te staan. De uitleg van de Hoge Raad miskent volgens de klacht dat hedentendage de "ontvoerders" niet langer voor het merendeel niet-zorgende vaders zijn, maar zorgmoeders die na het verbreken van de relatie naar het eigen land terugkeren en daarin ook geen keuze hebben omdat ze in het buitenland niet kunnen werken en bovendien veelal bedreigd worden. Hun positie is dan ook niet dusdanig dat zij het kind regelmatig kunnen bezoeken waardoor de band tussen kind en zorgmoeder ernstig verstoord raakt. Door de uitleg van de Hoge Raad zou Nederland een inbreuk maken op onder meer art. 8 van de Europese Conventie, te weten het recht op een ongestoord gezinsleven.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het fonds vergoedt een advocaatschuld van 1500 euro.

Stand van zaken

De klacht ligt bij het Europese Hof.

10-11 Gedwongen Huwelijk

In Nederland worden vrouwen van islamitische afkomst soms gedwongen te trouwen met een familielid. Op deze manier wordt vaak een familielid aan een verblijfsvergunning geholpen. De vrouw krijgt vaak te maken met bedreigingen en mishandelingen. Indien het tot een scheiding komt is het volgens het huwelijksvermogensrecht regel dat de helft van het vermogen wordt verdeeld onder de ex-echtelingen.

Omschrijving zaak

Het Proefprocessenfonds heeft een aanvraag gehonoreerd waarin bovenstaande speelt. Het fonds is van mening dat deze procedure een algemeen belang dient. Alle meisjes/vrouwen die hier mee te maken krijgen worden op deze manier beperkt in hun verdere ontwikkeling. Deze vrouwen, die slachtoffer zijn van een gedwongen huwelijk, worden niet goed beschermd door de wet.

Beslissing Proefprocessenfonds

Het Proefprocessenfonds betaalt de griffiekosten en de eigen bijdrage vastgesteld door de Raad voor Rechtsbijstand.

Stand van zaken

Momenteel is de zaak nog niet aanhangig gemaakt.

02-04 en 02-05 Uitsluiting van vrouwen als volwaardig lid van de SGP

Nederland is het enige land in Europa waar een politieke partij de discriminatie van vrouwen statutair heeft vastgelegd. Vrouwen mogen wel lid worden van de SGP, maar geen Tweede Kamerlid, minister, gemeenteraadslid of wethouder worden namens deze partij. Het Proefprocessenfonds Clara Wichmann is er altijd van overtuigd geweest dat deze situatie in strijd is met het verbod van vrouwendiscriminatie zoals onder meer opgenomen in het VN-Vrouwenverdrag.

Omschrijving zaak

De Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) sluit vrouwen uit van het volwaardig lidmaatschap. Deze uitsluiting is directe discriminatie van vrouwen en in strijd met onder meer artikel 1 van de Grondwet en het VN-Vrouwenverdrag.

Het fonds wil een of meerdere procedures voeren om een einde aan deze discriminatie te maken. Het gaat hier niet alleen om het belang van een of meerdere vrouwen, maar vooral om het principe dat politieke partijen in Nederland vrouwen niet uit mogen sluiten van het (gewone) lidmaatschap. Ook niet op grond van godsdienstige overtuigingen.

Beslissing Proefprocessenfonds

In 1995 heeft het Proefprocessenfonds een procedure ondersteund van een Roermondse vrouw die lid wilde worden van de SGP. Bij de rechtbank in Den Haag is deze zaak toen verloren. De vrouw wilde aanvankelijk tegen de uitspraak in beroep, maar heeft niet doorgezet. De situatie ligt nu anders, omdat in 1997 de statuten van de SGP gewijzigd zijn en de partij daarin nu expliciet vermeldt dat vrouwen geen volwaardig lid kunnen worden. Zij kunnen wel buitengewoon lid zijn, maar hebben geen stemrecht binnen de partij en kunnen bijvoorbeeld geen lid worden van de gemeenteraad of de Tweede Kamer voor de SGP.

In de zomer van 2001 hebben de Verenigde Naties aan de Nederlandse regering laten weten dat deze in strijd handelt met het VN-Vrouwenverdrag door een

politieke partij te gedogen die vrouwen uitsluit van het gewone lidmaatschap. De Nederlandse regering heeft toen echter (naar aanleiding van Kamervragen) meegedeeld geen maatregelen tegen de SGP te willen nemen. Ook de activiteiten van het strijdbare SGP-lid mevrouw Grabijn hebben niet tot een veranderde opstelling van de SGP geleid. Zij was voor de statutenwijziging lid geworden en vocht het weigeren van vrouwen als volwaardig lid jarenlang intern in de SGP aan. In 2001 stapte zij naar de Commissie Gelijke Behandeling, maar deze achtte zich niet bevoegd om een uitspraak te doen. Een gang naar de civiele rechter leek een logisch vervolg voor mevrouw Grabijn, maar zij heeft – onder andere vanwege haar leeftijd – de strijd gestaakt.

Stand van zaken

In 2005 heeft de Rechtbank Den Haag het Proefprocessenfonds Clara Wichmann in de zaak tegen de Staat in het gelijk gesteld. De Rechtbank oordeelde toen dat de Staat in strijd met artikel 7 sub a en sub c Vrouwenverdrag handelt en daarmee onrechtmatig jegens vrouwen. In artikel 7 staat dat de Staat alle passende maatregelen moet nemen om discriminatie van vrouwen in het politieke en openbare leven uit te bannen. De rechter bepaalde toen dat de Staat daarom geen subsidie aan de SGP mag verstrekken. De Staat is hiertegen in beroep gegaan. In 2005 achtte de rechter het Proefprocessenfonds Clara Wichmann niet-ontvankelijk in haar eis dat de SGP het passief

kiesrecht ook aan vrouwen moet toekennen. Het fonds ging hiertegen in beroep.

In december 2007 had het Hof Den Haag het vonnis van de rechtbank bekrachtigd dat de Staat onrechtmatig handelt door niet op te treden tegen de discriminatie van vrouwen door de SGP. Vrouwen kunnen sinds 2006 wel lid worden van de SGP, maar mogen zich nog altijd niet namens die partij verkiesbaar stellen. Het Hof verwijst onder meer naar de Grondwet, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en naar het VN-Vrouwenverdrag als basis voor dit oordeel (het onderscheid dat de SGP tussen mannen en vrouwen maakt bij het passief kiesrecht is verboden op grond van artikel 1 Grondwet, artikel 7 aanhef en onder a en c Vrouwenverdrag, de artikelen 25 en 26 IVBPR en artikel 1 Twaalfde Protocol EVRM). Het Hof vindt dan ook dat de Staat effectieve maatregelen moet nemen om deze discriminatie ongedaan te maken.

In een andere juridische procedure had de Raad van State nog maar twee weken eerder bepaald dat de Staat niet onrechtmatig handelde en de subsidie aan

de SGP moest hervatten. Het Hof constateert nu dat deze uitspraak alleen de subsidie betreft en de civiele rechter voor het overige niet bindt. Het is nu aan de Staat zelf om passende maatregelen te nemen om de discriminatie door de SGP ongedaan te maken. Deze maatregelen zullen in beginsel bestaan uit het tot stand brengen van nieuwe wetgeving. Het Hof gaat er vanuit dat de Staat hiertoe zal overgaan. De Nederlandse Staat is in cassatie gegaan tegen de uitspraak van het Gerechtshof Den Haag. De juridische strijd bleef hierdoor in volle gang.

Op 9 april 2010 oordeelde de Hoge Raad dat de Staat door ondertekening van het VN-Vrouwenverdrag, verplicht is om discriminatie van vrouwen bij politieke partijen te bestrijden en dat de Staat dus ook vrouwen-discriminatie bij de SGP niet langer mag tolereren. Het Clara Wichmannfonds ziet haar jarenlange strijd nu beloond. Het fonds verwacht nu op korte termijn van de regering snelle en effectieve maatregelen om een einde te maken aan de discriminatie.

* Als medepartijen treden op: het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, de Nederlandse Vrouwenraad (52 lidorganisaties), de Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatsburgerschap, het Humanistisch Overleg Mensenrechten, en de Vereniging Vrouwenennetwerk Nederland

Overzicht sinds 1984

Overzicht van alle zaken sinds 1984

Onderstaand een overzicht van alle zaken die het Proefprocessenfonds Clara Wichmann sinds de oprichting in 1984 garantgesteld heeft.

De jurisprudentie van deze zaken is te vinden op de website van de vereniging van Vrouw en Recht, www.vrouwenrecht.nl. Meer informatie over sommige van deze zaken is terug te vinden op de website www.clara-wichmann.nl.

Arbeid

- Overplaatsing naar andere functie (1984-1)
- Ontslagname (1984-2)
- Baby mee naar werk (1984-3)
- Ontslag van alle vrouwelijke werknemers (1984-4)
- Sollicitatie en zwangerschap (1984-6)
- Ontslag op grond van anciënniteitsbeginsel (1984-11)
- Ontslag op grond van zwangerschap (1984-14)
- Ongewenste intimiteiten op het werk (1984-23)
- Afroepcontract. Arbeidsovereenkomst voor vier maanden (1985-1)
- Afroepcontract. Omzetting arbeidsovereenkomst (1985-2)
- Afroepcontract. Overplaatsing (1985-3)
- Sollicitatie. Afwijzing bij sollicitatie wegens vrouw-zijn (1985-4)
- Proeftijd. Ontslag tijdens de proeftijd wegens zwangerschap (1985-7)
- Proeftijd. Ontslag wegens zwangerschap tijdens de proeftijd (1985-9)
- Beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Daghulpen (1985-11)
- Beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Vrouwelijke huishoudelijke hulpen (1985-12)
- Beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Minder uren werken (1985-14)
- Sollicitatie. Afwijzing wegens zwangerschap (1986-1)
- Arbeidsvoorwaarden. MBO-docenten. Discriminatie bij inschaling (1986-3)
- Arbeidsvoorwaarden. ADV-regeling onderwijs (1986-4)
- Beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Schoonmaakster (1986-5)
- Ongewenste intimiteiten op het werk (1986-11)
- Ongewenste intimiteiten op het werk (1986-12)
- Ongewenste intimiteiten op het werk (1986-13)
- Ongewenste intimiteiten (1987-14)
- Beëindiging arbeidsovereenkomst. Arbeidsovereenkomst of overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten (1987-1)
- Arbeidsvoorwaarden. Arbeidsovereenkomst of overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten (1987-9)
- Arbeidsvoorwaarden. Vermindering arbeidsuren (1987-15)
- Gelijk loon (1988-12)
- Meewerkende echtgenote (1988-13)
- Ontslag wegens zwangerschap (1988-14)
- Onrechtmatig onslagvonnis (1988-15)
- Onvrijwillig ontslag (1988-16)
- Weigering door VUT-fonds (1989-14)
- Verzekering Alphahulp (1989-15)
- Ontslag wegens zwangerschap (1989-16)
- Uitbetaling loon bij eerste twee ziekte dagen (1989-17)
- Seksueel geweld door chef (1989-18)
- Ontslag wegens te lange vakantie (1989-19)
- Minder werken na bevalling (1989-20)
- Verrekening arbeid en boedel na verbreking relatie (1989-21)

- Voorkeursbeleid. Fifty-fifty beleid betekent ongelijke behandeling (1990-15)
- Afroepcontract of arbeidsovereenkomst (1990-16)
- Weigering vast dienstverband wegens zwangerschap (1990-17)
- Vermindering aantal arbeidsuren na bevalling (1990-18)
- Ontslag wegens zwangerschap (1990-19)
- Minder werken na bevalling (1990-20)
- Geen verlenging tijdelijk contract wegens zwangerschap (1990-21)
- Aanvulling ziekengeld door werkgever (1990-22)
- Gelijk loon (1990-23)
- Seksuele intimidatie op het werk (1990-24)
- Uitsluiting BBA zwembadpersoneel (1990-25)
- Nevenfuncties standby-stewardessen (1990-26)
- Aansprakelijkheid werkgever voor seksueel misbruik door werknemer (1990-43)
- Voorkeursbehandeling (1991-04)
- Vermindering arbeidstijd bij komst kind (1991-06)
- Loonvordering huishoudelijke hulp (1991-12)
- Aanvulling ziekengeld schoonmaak-CAO (1991-09)
- Aanvulling ziekengeld schoonmaak-CAO (1991-16)
- Aanvulling ziekengeld schoonmaak-CAO (1991-23)
- Ontslag wegens zwangerschap tijdens proeftijd (1991-20)
- Leeftijdscriminatie (1991-22)
- Verkrachting en aansprakelijkheid werkgever (1991-26)
- Leeftijdscriminatie en indirecte seksdiscriminatie (1991-27)
- Particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering sluit zwangerschap uit (1992-02)
- Voorkeursbeleid bij sollicitatie (1992-03)
- Geen verlenging arbeidsovereenkomst op grond van zwangerschap (1992-13)
- Geen overwerkvergoeding voor parttimers in schoonmaak-CAO (1992-16)
- Vliegverbod voor zwangere standby-stewardessen (1992-17)
- Vliegverbod voor zwangere stewardessen in vaste dienst (1992-18)
- Rechtspositie standby-stewardess (1992-21)
- Arbeidsproject voor herintredende vrouwen levert ongelijke behandeling op (1992-26)
- Herintredende vrouw voldoet niet aan criteria banenpool (1992-31)
- Minder werken na bevalling (1993-41)
- Seksuele intimidatie op het werk (1993-04)
- Te lage inschaling voor herintreedsters (1993-14)
- Beëindiging arbeidsovereenkomst in strijd met voorkeursbeleid (1993-34)
- Werkverbod op grond van zwangerschap (1993-43)
- Uitbesteding schoonmaakwerk benadeelt rechtspositie vrouwen (1993-43)
- Geen verlenging aanstelling op grond van zwangerschap (1994-26)
- Seksuele intimidatie (1994-16)
- Seksuele intimidatie (1994-19)
- Seksuele intimidatie (1994-25)
- Leeftijdscriminatie (1994-24)
- Gelijke beloning voor gelijke arbeid (1994-06)
- Combinatie arbeid en zorg vraagt om vaste werktijden (1995-10)
- Zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandige ondernemsters (1995-14)
- Functiewaardering en gelijke behandeling (1995-22)
- Kinderopvang in de CAO (1995-34)
- Seksuele intimidatie (1996-21)
- Seksuele intimidatie (1996-19)
- Seksuele intimidatie (1996-03)
- Zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandige ondernemsters (1996-24)
- Ongelijke behandeling van deeltijdwerkers (1996-12)
- Opzegging tijdens zwangerschap (1997-05)
- Arbeid en zorg (1997-11)
- Gelijke behandeling en zwangerschap (1998-14)

- Strekking klachtrecht bij seksuele intimidatie in bestuursrecht (1999-03)
- Seksuele intimidatie (1999-05)
- Seksuele intimidatie (2000-02)
- Ontslag tijdens zwangerschapsverlof (2001-04)
- Seksuele intimidatie (2001-12)
- Meetellen zwangerschapsverlof bij berekening ziektejaar (2001-01)
- Zwangere sollicitante afgewezen (2001-10)
- Niet verlengen tijdelijke aanstelling vanwege (afwezigheid wegens) zwangerschap (2002-03)
- Hoger beroep tegen afwijzing schadevergoeding wegens seksuele intimidatie (2002-06)
- Problemen rond het op elkaar afstemmen van werk en zorgtaken (2003-01)
- Halfwezenpensioen ontbreekt in AWW en ANW (1993-32)
- Nieuwe Nabestaandenwet is onrechtmatige wetgeving (1993-33)
- Weigering verzoek vrouwelijke keuringsarts (1994-01)
- Ongelijke behandeling in de AOW (1994-03)
- ABW-verklaring migrantenvrouw (1994-11)
- Schending van privacy door sociale dienst (1994-22)
- Legitimatieplicht en bijstand (1994-17)
- Gelijktelling gehuwden en samenwonenden in de AWW (1995-03)
- Indirecte vrouwendiscriminatie en leeftijdsdiscriminatie in de AOW (1995-23)
- Indirecte discriminatie bij afschatting in de WAO (1995-29)
- Gelijktelling gehuwden en samenwonenden in de AWW (1996-08)
- Arbeidsplicht voor bijstandsvrouwen met zorg voor kinderen (1996-16)
- Kwijtschelding gemeentelijke belastingen (1996-11)
- Zwangerschap en WAO (1998-17)
- Arbeidsplicht voor bijstandsmoeders (1999-02)
- Halfwezenpensioen voor kind uit niet-huwelijkse relatie (1999-07)
- Algemene Nabestaandenwet (2000-01)
- Intrekking AAW-uitkering (2000-06)
- Arbeidsplicht voor bijstandsmoeders (2000-10)
- Pensioenverrekening en bijstand (2000-12)
- Gelijktelling zwangerschap en ziekte (2000-13)
- Algemene Nabestaandenwet leidt voor veel weduwen tot forse teruggang in inkomen (2001-09)
- Sollicitatieplicht voor bijstandsmoeders met jonge kinderen (2001-07)
- Sollicitatieplicht voor bijstandsmoeders met jonge kinderen (2001-02)

Sociale zekerheid

- Schending privacy door Sociale Dienst (1984-5)
- WWV (1984-13)
- WAO (1984-15)
- Economische eenheid (1984-17)
- RWW; economische eenheid (1985-24)
- Hoogheemraadschap (1986-25)
- Verwijdering gegevens uit dossier (1987-30)
- Schending privacy door Sociale Dienst (1987-32)
- Indirecte discriminatie in Ziekenfondswet (1987-34)
- AAW (1988-35)
- Schadevergoeding wegens indirecte discriminatie (1988-36)
- Terugvordering bijstand (1988-37)
- Vergoeding kraamhulp (1988-38)
- Indirecte discriminatie sociale zekerheid (1989-28)
- Overbelasting ziekenverzorgsters (1990-33)
- Geen arbeidsongeschiktheidsuitkering bij zwangerschap (1990-34)
- Indirecte discriminatie in de ziektewet (1992-12)
- Co-ouderschap en kinderbijslag (1993-03)
- Aanvulling ziekengeld in schoonmaak-CAO (1993-20)

- Geen zwangerschapsuitkering voor meewerkende echtgenote (2003-05)

Pensioenen

- Pensioen en ongelijke behandeling (1991-17)
- Pensioen en voorkeursbehandeling (1991-18)
- Pensioenuitsluiting voor deeltijdwerkers (1992-22)
- Ongelijke behandeling in pensioenen door gebruik sterftetafels (1992-30)
- Pensioenuitsluiting voor deeltijdwerkers (1993-08)
- Pensioenleeftijd en VUT (1993-09)
- Deskundigenrapport pensioenen (1993-23)
- Pensioen en contracten voor bepaalde tijd (1995-15)
- Pensioen en contracten voor bepaalde tijd (1995-30)
- Ongelijke behandeling voor keuze voor VUT of pensioen (1997-02)
- Pensioen en ongelijke behandeling (1997-12)

Seksueel misbruik

- Straatverbod tegen aanrander met hond (1984-8)
- Sectorverbod (1984-9)
- Sectorverbod (1984-16)
- Straatverbod na strafrechtelijke veroordeling (1985-21)
- Schadevergoeding van verkrachter (1985-22)
- Straatverbod na drie jaar (1986-18)
- Intimidatie door familie van vriend. Telefoon- en stadsverbod. (1986-19)
- Vrijlating verkrachter (1986-20)
- Wegzendbeleid (1986-21)
- Verkrachting door medisch specialist (1987-18)
- Seksueel geweld door leraar (1987-21)
- Incest (1987-22)
- Incest (1988-20)
- Incest (1988-21)

- Incest (1988-22)
- Seksueel misbruik door psychotherapeut (1988-23)
- Seksueel geweld door huisarts (1988-24)
- Seksueel misbruik hulpverlener (1988-25)
- Verlofbeleid Mesdagkliniek (1988-26)
- Incest (1989-23)
- Seksueel geweld door psychiater / directeur (1989-40)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1989-41)
- Invordering dwangsom (1989-42)
- Incest (1989-43)
- Seksueel misbruik pleegvader (1989-44)
- Seksueel misbruik door muziekleraar (1989-45)
- Conservatoir beslag op woning i.v.m. schadevergoeding na verkrachting (1990-48)
- Psychische afhankelijkheid van therapeut (1990-49)
- Incest door vader (1990-50)
- Aansprakelijkheid voogdijstichting seksueel misbruik pleegvader (1991-08)
- Misbruik pleegvader (1991-10)
- Schadevergoeding en verjaringstermijn incest (1991-25)
- Verplichte Aidstest (1992-09)
- Voorschot schadevergoeding op grond van seksueel misbruik (1992-10)
- Seksueel geweld in sensatiepers (1992-15)
- Vrouwenmishandeling als lokkertje voor mode (1992-23)
- Verkrachting na ontsnapping uit politiecel (1992-25)
- Herhaald contactverbod (1992-29)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1993-12)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1993-13)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1993-28)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1993-38)
- Verjaring van seksueel misbruik (1993-17)
- Verjaring van seksueel misbruik (1993-18)
- Seksueel misbruik door hulpverlener / verjaring (1993-24)

- Verjaring van seksueel misbruik (1993-27)
- Verjaring van seksueel misbruik (1993-37)
- Verjaring van seksueel misbruik (1993-40)
- Seksueel misbruik door pleegvader / verjaring (1993-46)
- Voorschot schadevergoeding bij incest (1993-08)
- Deskundigenverklaring als bewijs van incest (1993-07)
- Incestdader door nalatigheid rechtbank niet gestraft (1993-16)
- Studiekosten als schadevergoeding na incest (1993-21)
- Inkomensschade door incest (1993-26)
- Schadevergoeding na aanranding (1993-31)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1994-02 en 1997-08)
- Seksueel misbruik door psychotherapeut (1994-13)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (Baba) (1994-18)
- Seksueel misbruik door huisvriend/priester (1994-15)
- Seksueel misbruik binnen huwelijk (1994-08)
- Seksueel misbruik door oom / verjaring (1994-07)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1995-19)
- Seksueel misbruik en verjaring (1995-12)
- Seksueel misbruik en verjaring (1995-17)
- Verkrachting door wethouder (1995-01)
- Incest en seksueel misbruik door vader en vriend (1995-04)
- Incest en schadevergoeding (1995-20)
- Incest en schadevergoeding (1995-08)
- Seksueel misbruik en straatverbod (1995-07)
- Mishandeling binnen het huwelijk (1995-18)
- Verhuisgebod (1995-21)
- Seksueel geweld en publiciteit (1995-28)
- Seksueel geweld en bewijs (1996-04)
- Seksueel geweld en bewijs (1996-02)

- Seksueel geweld door disc-jockey (1996-15)
- Incest en verjaring (1997-21)
- Seksueel misbruik en bewijs (1997-17)
- Hoogte schadevergoeding bij ontucht (1997-03)
- Hoogte schadevergoeding bij seksueel misbruik (1997-14)
- Seksueel misbruik; ontslaggebod; straat/contactverbod (1997-04)
- Seksueel misbruik door buurlingen; straatverbod/verhuisgebod (1997-06)
- Straatverbod / vestigingsverbod (1997-09)
- Seksueel misbruik door huisvriend (1997-13)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1997-18)
- Seksueel misbruik door hulpverlener (1998-15)
- Seksueel misbruik en verjaring (1998-01)
- Seksueel misbruik en verjaring (1998-16)
- Jeugd-tbs na seksueel misbruik; leemte in strafwetgeving (1998-02)
- Seksueel misbruik door vader vriendin (1998-03 / 2001-08A)
- Verkrachting door dronken kennis van ouders (1998-06)
- Bevoegdheid Nederlandse rechter bij seksueel geweld in het buitenland (1998-13)
- Seksueel misbruik door pleegvader (1999-06)
- Streekverbod (2000-08)
- Zorgverplichting psychiatrisch ziekenhuis (2000-11)
- Aansprakelijkheid WA-verzekeraar dader voor schadevergoeding na seksueel misbruik aan slachtoffer (2001-03)
- Aansprakelijkheid WA-verzekeraar dader voor schadevergoeding na seksueel misbruik aan slachtoffer (2001-06)
- Bewijs overtreding wijk-, post- en contactverbod; inning dwangsom (2001-05)
- Doorbreking verjaringstermijn (20 jaar) ingeval van seksueel misbruik (2001-11)
- Doorbreking verjaringstermijn (20 jaar) ingeval van seksueel misbruik (2001-17)

- Afdwingen gesprek met dader over seksueel misbruik mogelijk? (2002-02)
- Aansprakelijkheid WA-verzekeraar dader voor schadevergoeding na seksueel misbruik aan slachtoffer (2003-02)
- Geslachtsnaamswijziging na incest (2003-03)
- Verhuysgebod na seksueel misbruik (2003-04)
- Slachtoffer seksueel geweld geen recht op inzage in het strafdossier van dader (2008-09)

Personen- en familierecht / Huwelijks- en relatie- vermogensrecht

- Naamswijziging (1984-7)
- Verrekeningsbeding bij huwelijkse voorwaarden en pensioenrechten (1986-16)
- Ouderlijke macht voor lesbisch ouderpaar (1986-17)
- Inningsplicht van alimentatie voor de Raad voor de Kinderbescherming (1986-30)
- Inningsplicht van achterstallige alimentatie voor de Raad voor de Kinderbescherming (1987-27)
- Gedwongen erkenning (1988-28)
- Afdwingen omgangsregeling (1988-29)
- Omgangsrecht spermadonor (1988-30)
- Huwelijkse voorwaarden en verrekening (1988-31)
- Verrekening pensioenrechten na echtscheiding (1989-47)
- Verrekening pensioenrechten (1990-53)
- Uithuisplaatsing (1990-58)
- Verdeling pensioenrechten (1991-01)
- Pensioen, onherroepelijke volmacht (1991-19)
- Art. 8 EVRM en verbod tot uitzetting (1991-02)
- Alimentatie-inning (1991-15)
- Verblijfsvergunning lesbische partner (1991-24)
- Onderscheid gehuwden en samenwonenden/ alleenstaanden (1991-28)
- Wanprestatie en verwekkerschap (1991-21)
- Testamentaire voogdij (1992-19)
- Ouderlijke macht voor samenwonenden (1992-28)

- Verrekening pensioenrechten na echtscheiding (1993-10)
- Verrekening pensioenrechten na echtscheiding (1993-11)
- Verrekening pensioenrechten na echtscheiding (1993-15)
- Verrekening pensioenrechten na echtscheiding (1993-30)
- Vervaltermijnen bij huwelijkse voorwaarden (1993-05)
- Afdwingen erkenning van onwettig kind (1993-22)
- Naamswijziging (1993-29)
- Verjaring recht op kinderbijdrage van niet-erkende kinderen (1993-35)
- DNA-test ter vaststelling vaderschap (1993-42)
- Vaststelling draagkracht bij kinderbijdrage (1993-45)
- Onrechtmatigheid van de Wet limitering alimentatie (1994-10)
- Verzoek tot nihilstelling van alimentatie (1994-21)
- Adoptie door eenoudergezin (1994-12)
- Wijziging geboorte-akte (1994-23)
- Pensioenverevening (1995-24)
- Pensioenverrekening en koude uitsluiting (1995-27)
- Verduistering boedel bij echtscheiding (1995-35)
- Uitvoering pensioenverevening door pensioenverzekeraar (1995-36)
- Vaderschapsactie (1995-02)
- Bureau nalatig bij inning kinderalimentatie (1995-05)
- Naamrecht (1995-09)
- Naamswijziging (1995-11)
- Adoptie door homoseksuele ouders (1995-26)
- BOM-moeder en omgangsregeling (1995-32)
- Pensioenverevening na echtscheiding (1996-06)
- Pensioenverevening na scheiding van tafel en bed (1996-31)
- Leemte in de Wet pensioenverevening bij huwelijkse voorwaarden (1996-17)
- Informatieplicht bij pensioenverevening (1996-13)

- Pensioenverrekening na echtscheiding (1996-25)
- Eigen pensioenaanspraak na echtscheiding (1996-20)
- Geen informatieplicht voor met gezag belaste ouder (1996-26)
- Naamswijziging (1996-23)
- Naamrecht (1996-18)
- Ontzetting uit de ouderlijke macht (1996-14)
- Bijdrage in de kosten van de omgangsregeling (1996-10)
- Vaderschapsactie (1996-07)
- Alimentatieduurbepanking (1996-01)
- Straatverbod voor ex na zijn vrijlating (1997-15)
- Pensioenverevening of uitvoering echtscheidingsconvenant (1997-20)
- Aansprakelijkheid schulden na verbreken samenwoning (1997-10)
- Verhaalsmogelijkheid voor alimentatieverplichting (1997-19)
- Erkenning en omgangsregeling (1997-16)
- Vergeten pensioenverrekening bij echtscheiding (1998-10)
- Benadeling bij boedelscheiding (1998-12)
- Geen standaardomgangsregeling (1998-04)
- Kinderbijdrage van biologische vader in plaats van juridische vader (1998-07)
- Wet limitering alimentatie; beëindiging na 15 jaar (1998-09)
- Kinderontvoering (1998-11)
- Alimentatieberekening afwijkend van tremanormen (2000-03)
- Kinderalimentatie (2000-04)
- Alimentatie na beëindiging samenwoning; inkomensschade door zorgtaken (2000-07)
- Naamrecht (2000-05)
- Naamrecht (2000-09)
- Aansprakelijkheid gemeenschappelijke boedelschulden na echtscheiding (2001-13)
- Aansprakelijkheid gemeenschappelijke boedelschulden na echtscheiding (2001-14)

- In aanmerking nemen van vermogen bij de berekening van de draagkrachtruimte voor (kinder-)alimentatie (2001-15)
- Boedelscheiding naar Marokkaans jurisprudentierecht (2001-16)
- Pensioenrechten na echtscheiding (2002-07)
- Onderhoudsbijdrage voor een minderjarige vrouwelijke levensgezel (2007-11)
- Na verbreking van lesbische relatie aanspraak kinderalimentatie (2007-11)

Gezondheidsrecht

- Onzorgvuldige behandeling door huisarts (1987-35)
- Mislukte sterilisatie (1987-36)
- Mislukte sterilisatie (1989-56)
- Zwangerschap na medische fout (1989-57)
- Mislukte sterilisatie (1990-65)
- Mislukte sterilisatie (1990-66)
- Verschoningsrecht opvanghuizen (1991-03)
- Onbetrouwbaarheid uitstrijkjes (1991-14)
- Verschoningsrecht psychotherapeut (1991-11)
- Ziekenhuis weigert kunstmatige inseminatie bij lesbische vrouw (1992-04)
- Mislukte sterilisatie (1992-20)
- Mislukte sterilisatie (1992-24)
- Recht op schadevergoeding DES-dochters (1992-27)
- Schadevergoeding na ernstige fouten van plastisch chirurg (1993-01)
- Schadevergoeding na ondeugdelijke informatie op bijsluiter medicijn (1993-19)
- Medische aansprakelijkheid van gynaecoloog (1994-09)
- Medische aansprakelijkheid van ziekenhuis (1994-20)
- Psychisch geweld door hulpverlener (1995-13)
- Opvang na seksueel geweld (Curaçao) (1995-16)

- Aansprakelijkheid ziekenhuis bij seksueel geweld door patiënten (1995-25)
- Aansprakelijkheid bij falen pil (1995-31)
- Mislukte sterilisatie (1996-28)
- Aansprakelijkheid huisarts (1996-30)
- Aansprakelijkheid spermabank voor verwisseling sperma (1996-09)
- Laakbaar medisch handelen (1998-05)
- Onzorgvuldig handelen; schending geheimhoudingsplicht (1998-08)
- Mislukte abortus (1999-01)
- Foute behandelwijze therapie-instituut (1999-04)

Verzekering

- Arbeidsongeschiktheidsverzekering arts (1985-33)
- Zwangerschap uitgesloten van particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering (1987-37)
- Zwangere zelfstandige versus verzekeraar Movir (2005-08)
- Bodemprocedure zelfstandige tegen verzekeraar Movir (2005-07)

Discriminatie in beeld en geschrift

- Belediging (1987-36)

Overheidsbeleid

- Subsidie Lesbisch Archief (1984-10)
- Werkgelegenheidsplan onderwijs (1984-12)
- BKR (1985-30)
- Gemeentegarantie (1985-31)
- Raad voor de Kinderbescherming (1986-30)
- Geen toevoeging van advocaat (1987-39)
- Seksueel geweld en politie-optreden (1989-53)
- Geen toevoeging van advocaat (1990-60)

Burgerlijk recht

- Discriminatie bij huurovereenkomst (1988-42)
- Beleid kinderdagverblijf (1990-61)
- Inkapseling emancipatiewerk (1990-62)

Grondrechten

- Vrouwen uitgesloten van diakenopleiding (1993-02)
- Uitsluiting vrouwen van lidmaatschap politieke partij (1993-39)
- Gefinancierde rechtsbijstand in het familierecht (1996-22)
- Uitsluiting van vrouwen als volwaardig lid van de SGP (2002-04 en 2002-05)

Vreemdelingenrecht

- Vrouwenhandel (1993-25)
- Uitleg ingezetenebegrip in sociale zekerheid (1996-29)
- Vergunning tot verblijf dient te worden verleend op door vrouw aangevoerde humanitaire gronden (1997-01)
- Vrouw – als slachtoffer van vrouwenhandel in Nederland terecht gekomen wil verblijfsvergunning (2002-08.1)

Ruimtelijke ordening

- Discriminatie bij vaststellen bestemmingsplan (1994-04)

Uitgave

Proefprocessenfonds Clara Wichmann
Postbus 93639
1094 PW Amsterdam
t 020 668 40 69
februari 2011

Ontwerp en lay-out

Jips Company, Janneke ten Cate
Yes, we're open, Rineke Kosten

Fotografie

Foto Clara Wichmann: Collectie Internationaal
Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
Alle overige foto's: www.istockphoto.com

Druk

Drukkerij Terts, Amsterdam

Donateurschap

Proefprocessenfonds Clara Wichmann

Uw financiële bijdrage is bijzonder welkom op
ING rekeningnummer 64 34 64, ten name van
Proefprocessenfonds Clara Wichmann te Amsterdam.
U kunt ook een machtigingskaart aanvragen voor een
jaarlijkse bijdrage. Nieuwe donateurs van het fonds
betalen een minimale jaarlijkse bijdrage van € 25,-.

Proefprocessenfonds

Clara Wichmann